

Ὁμιλία 4η

(Ἀποκ. 1, 4α-5β)

Ἀνάλυση τοῦ «ὁ ὢν καὶ ὁ ἦν καὶ ὁ ἐρχόμενος».

Ἡ «χάρις» καὶ ἡ «εἰρήνη» ἀπὸ τοῦ Ἁγίου
Τριαδικοῦ Θεοῦ.

Σωάννης ταῖς ἑπτὰ ἐκκλησίαις ταῖς ἐν τῇ Ἀσίᾳ· χά-
ρις ὑμῖν καὶ εἰρήνη ἀπὸ Θεοῦ, ὁ ὢν καὶ ὁ ἦν καὶ
ὁ ἐρχόμενος, καὶ ἀπὸ τῶν ἑπτὰ πνευμάτων, ἃ
ἐνώπιον τοῦ θρόνου αὐτοῦ, καὶ ἀπὸ Ἰησοῦ Χρι-
στοῦ, ὁ μάρτυς ὁ πιστός, ὁ πρωτότοκος τῶν νεκρῶν
καὶ ὁ ἄρχων τῶν βασιλείων τῆς γῆς. τῷ ἀγαπῶντι ἡμᾶς
καὶ λούσαντι ἡμᾶς ἀπὸ τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν ἐν τῷ αἵ-
ματι αὐτοῦ, καὶ ἐποίησεν ἡμᾶς βασιλείαν, ἱερεῖς τῷ
Θεῷ καὶ πατρὶ αὐτοῦ, αὐτῷ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς
τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων· ἀμήν.»¹

Ἐδῶ, ἀγαπητοί μου, ὅπως θὰ δοῦμε, μέ τό «χάρις
ὑμῖν καὶ εἰρήνη ἀπὸ Θεοῦ, ὁ ὢν καὶ ὁ ἦν καὶ ὁ ἐρχό-
μενος, καὶ ἀπὸ τῶν ἑπτὰ πνευμάτων, ἃ ἐνώπιον τοῦ
θρόνου αὐτοῦ, καὶ ἀπὸ Ἰησοῦ Χριστοῦ», ἔχουμε μία
θαυμάσια ἀναφορά στὸν Ἅγιο Τριαδικό Θεό.

Ἡ σύνταξη «ἀπὸ ὁ ὢν καὶ ὁ ἦν καὶ ὁ ἐρχόμενος»
εἶναι σόλοικη, δηλαδή ἀσύντακτη πρόταση. Θὰ ἔπρεπε

1. Ἀποκ. 1, 4-6.

νά ἦταν ἀπὸ τοῦ ὄντος, καὶ ὄχι «ἀπὸ ὧν». Ὅμοίως σόλοικο, καὶ μάλιστα σέ ὑπερθετικό βαθμό, εἶναι καὶ ἐκεῖνο τό «ὁ ἦν». Τό «ἦν» εἶναι ὁ Παρατατικός τοῦ ρήματος εἰμί, καὶ θά πεῖ ἦταν. Καί βάζει ἄρθρο στό ρῆμα, σάν νά λέγαμε ὁ παίζω, ὁ γράφω! Τελείως ἀσύντακτο καὶ ἄγνωστο στή γλώσσα μας.

Ἀλλά πρόκειται, ἀγαπητοί μου, γιά ἓναν σκόπιμο σολοικισμό, πού δέν θέλει τί ἄλλο παρὰ νά προκαλέσει τό ἐνδιαφέρον τοῦ ἀναγνώστου.²

Τό ὅτι πρόκειται γιά ἓναν σκόπιμο σολοικισμό καὶ ὄχι ἀπλῶς γιατί προέρχεται ἀπὸ ἓναν ἀγράμματο ἀνθρωπο τό βλέπουμε καὶ ἀπὸ τήν παρακάτω σύνταξη, ἡ ὁποία εἶναι ὀρθή καὶ λέει: «*χάρις ὑμῖν καὶ εἰρήνη... καὶ ἀπὸ τῶν ἑπτὰ πνευμάτων*», σωστά, πώση Γενική, «*...καὶ ἀπὸ Ἰησοῦ Χριστοῦ*», πολύ σωστά. Ἔτσι, ἐνῶ τά παρακάτω εἶναι σέ σωστή σύνταξη, αὐτό τό «ἀπὸ ὧν καὶ ὁ ἦν καὶ ὁ ἐρχόμενος», πού ἀναφέρεται πιό πρὶν, εἶναι ἀσύντακτο.

Ἀντιλαμβανόμαστε λοιπόν ὅτι ὁ ἱερός συγγραφέας

2. Σέ πολλά σημεῖα τῆς Ἀποκαλύψεως παρατηρεῖται κάποια ἀ-
 τημελησία ἢ ἀδεξιότητα στή σύνταξη (3,12. 4,1. 14,12. 17,4 κ.ἄ.),
 ἀλλά καὶ κάποιοι σκόπιμοι σολοικισμοί (1,4-6). Αὐτό, κατὰ τόν
 Leipoldt, γίνεται πρὸς ἀνύψωσιν τῆς γλώσσης τοῦ βιβλίου αὐτοῦ
ἐκ τοῦ καθ' ἡμέραν πρὸς τό ἐπίσημον καὶ ἀσύνηθες (Urchristen-
tum und Gegenwart 1920, σ. 23). Ἴσως ὅμως ὀφείλονται καὶ στήν
 ἔντονη ψυχολογική κατάσταση τοῦ συγγραφέα, ὁ ὁποῖος ἔγραφε
 κάτω ἀπὸ τόν συγκλονισμό τῶν δράσεων καὶ ὀπτασιῶν πού εἶδε.
 Σολοικισμούς ὅμως ἔχουμε καὶ σέ ἄλλα βιβλία τῆς Ἀγίας Γραφῆς,
 ὅπως στό Δευτ. 32, στ. 4: «*Θεός, ἀληθινὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ...*» καὶ στ.
 24: «*τηρόμενοι λιμῶ καὶ βρώσει ὀρνέων καὶ ὀπισθότονος ἀνιά-*
τος», ἀλλά καὶ στήν Ὑμνογραφία μας: «*ἐπελθὼν γὰρ ὁ θάνατος,*
ταῦτα πάντα ἐξηφάνισται» κ.ἄ. (Παν. Μπρασιώτης, σ. 23).

θέλει μέ αὐτόν τόν τρόπο νά ἐκφράσει τό ἄκλιτο, τό ἀναλλοίωτο καί τό αἰώνιο τῆς Θεότητος, πού ἐκπροσωπεῖται ἐδῶ ἀπό τόν Πατέρα. Τό ἴδιο φανέρωνε καί τό ὄνομα *Γιαχβέ* (Jahwe), τό τετραγράμματο αὐτό ἱερό καί μυστηριῶδες ὄνομα, πού σήμαινε *Κύριος* ἢ «ὁ ὢν». Οἱ Ἑβδομήκοντα τό μεταφράζουν *Κύριος*, ἀλλά ὁμοίως ἀναφέρουν καί τό «ὁ ὢν», ὁ Ὑπάρχων.³

Αὐτό τό ὑπερφυσικό στοιχεῖο, στόν μέν λόγο ἐκφράζεται μέ ἕναν σολοικισμό, στόν δέ χῶρο τῆς ἁγιογραφίας ἐκφράζεται μέ ἕναν ἀντιρρεαλισμό. Γι' αὐτό θά δεῖτε πολλές εἰκόνες τοῦ Παντοκράτορος, πού εἶναι ζωγραφισμένες σέ τρούλλους, ἢ καί σέ φορητές ἀκόμη εἰκόνες, νά ἔχουν κάτι τό ὑπερφυσικό, τό μή φυσιολογικό. Χαρακτηριστικός μάλιστα εἶναι ὁ Παντοκράτωρ τῆς Μονῆς Δαφνίου, πού ἔχει ἕνα ἐξαρθρωμένο χέρι, ἕνα χέρι μέ ρόζους, πλατύ, φοβερό! Δέν εἶναι ἐκεῖνο τό ὠραῖο χέρι, τό νατουραλιστικό, τό φυσικό, τό χυτό, τό ὁμορφο, ἀλλά ἐκεῖνο τό ἐξαρθρωμένο χέρι!

Μήπως, στ' ἀλήθεια, εἶναι λάθος τοῦ ἁγιογράφου; μήπως μιά χονδροειδής ἄγνοιά του νά τοποθετηθεῖ ζωγραφικά; Ἀπαγε! Ἐπίτηδες τό κάνει. Μέ αὐτό τό ἐξαρθρωμένο χέρι θέλει νά ἐκφράσει ἕνα χέρι ὑπερφυσι-

3. Τό *Γιαχβέ* ἀποτελεῖ ἐλληνική μεταφορά τοῦ ἐβραϊκοῦ τετραγράμματος ὅρου יהוה, καί περιλαμβάνει τά σύμφωνα *YHWH*. Οἱ Ἰουδαῖοι δέν χρησιμοποιοῦσαν φωνήεντα στά γραπτά τους. Μέ τό πέρασμα τῶν χρόνων ὅμως καί μέ τίς διάφορες προσπάθειες προσθήκης φωνηέντων στά τέσσερα σύμφωνα, δημιουργήθηκε καί ἡ τεχνητή προφορά *Ἰεχωβά* (Βλ. *Ἰαβέ, Θρησκευτική καί Ἠθική Ἑγκυκλοπαίδεια*, τόμ. 6, 1965, στ. 592), χωρίς ἐρείσματα σέ ἀρχαῖες μαρτυρίες, πού μάλιστα, σύμφωνα μέ τήν *Ἰουδαϊκή Ἑγκυκλοπαίδεια*, ἀπορρίπτουν καί οἱ ἴδιοι οἱ Ἰουδαῖοι.

κό, πού εὐλογεῖ ὑπερφυσικά, πού δέν εἶναι χέρι ἀνθρώπινο ἀλλά θεῖο. Καί θά ἐκφράσει τό ὑπερφυσικό στοιχεῖο μέ κάτι πού εἶναι ἀντιρρεαλιστικό, ἀντινατουραλιστικό.

Γι' αὐτό λοιπόν δέν μᾶς παραξενεύει τό ὅτι γιά τήν ἔκφραση τοῦ ὑπερφυσικοῦ στοιχείου στήν Ἀποκάλυψη βρίσκουμε τόν σολοικισμό, τό ἀσύντακτο, αὐτό τό «ἀπό ὁ ὢν καί ὁ ἦν καί ὁ ἐρχόμενος».

Ὁ ἅγιος Ἀνδρέας Καισαρείας γράφει σχετικά τό ἐξῆς: «Χάρις ὑμῖν καί εἰρήνη ἀπό τῆς τρισυποστάτου Θεότητος». Δηλαδή: Ὁ χαιρετισμός πρὸς ἐσᾶς τούς παραληπτες, πού εἶστε οἱ ἑπτὰ Ἐκκλησίες τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, εἶναι: ἡ χάρις καί ἡ εἰρήνη ἀπό τήν τρισυπόστατη Θεότητα· δηλαδή τό «ἀπό ὁ ὢν καί ὁ ἦν καί ὁ ἐρχόμενος» εἶναι ἀκριβῶς οἱ περιπτώσεις τῶν τριῶν προσώπων τῆς Ἀγίας Τριάδος.

Ἐξηγεῖ ὁ ἅγιος Ἀνδρέας καί λέει: «Διὰ μὲν γὰρ τοῦ, ὁ ὢν, ὁ Πατὴρ δηλοῦται· ὁ χρηματίσας τῷ Μωϋσῇ, Ἐγὼ εἰμι, λέγων, ὁ ὢν· διὰ δὲ τοῦ, ὁ ἦν, ὁ Λόγος, ὃς ἦν ἐν ἀρχῇ πρὸς τὸν Θεόν· διὰ δὲ τοῦ, ὁ ἐρχόμενος, ὁ Παράκλητος, ὁ ἀεὶ ἐπιφοιτῶν τοῖς τῆς Ἐκκλησίας τέκνοις διὰ τοῦ ἁγίου Βαπτίσματος»⁴. Δηλαδή, μέ τό «ὁ ὢν» ὑποδηλώνεται ὁ Πατὴρ, πού ὁδήγησε τόν Μωυσή, λέγοντάς του «ἐγὼ εἰμι ὁ ὢν»⁵. μέ τό «ὁ ἦν» ὑποδηλώνεται ὁ Λόγος, πού ἦταν ἐν ἀρχῇ πρὸς τόν Θεό· καί μέ τό «ὁ ἐρχόμενος» ὑποδηλώνεται τό Ἅγιο Πνεῦμα, πού πάντοτε κατέρχεται καί φωτίζει διὰ τοῦ Βαπτίσματος τὰ τέκνα τῆς Ἐκκλησίας.

4. PG 106, 221D. Πρβλ. Οἰκουμένιο, σ. 34.

5. Ἐξοδ. 3, 14.

ᾠραῖα τά λέει ὁ ἅγιος Ἀνδρέας, θαυμάσια!

Καί ἐγώ θά ἔλεγα τό ἐξῆς. Ὅταν λέει «ἀπό Θεοῦ, ὁ ὢν καὶ ὁ ἦν...» καί λοιπά, ἐκεῖ, μετά τό «ἀπό Θεοῦ», θά βάζαμε ἄνω καί κάτω τελεία, καί τήν φράση «ὁ ὢν καὶ ὁ ἦν καὶ ὁ ἐρχόμενος» θά τήν βάζαμε ἀνάμεσα σέ εισαγωγικά, ἔτσι ἀκριβῶς ὅπως θά λέγαμε καί τόν τίτλο μιᾶς ἐταιρείας ἢ ὅ,τι ἄλλο, μιά φράση στερεότυπη, πού τήν ἀφήνουμε στή σύνταξί της, ὅπως εἶναι, καί τή βάζουμε σέ εισαγωγικά γιά νά ἐκφράσουμε αὐτό πού θέλουμε κατά ἀναλλοίωτο τρόπο.

Ἔτσι λοιπόν αὐτή ἡ ἐκφραση, «ὁ ὢν καὶ ὁ ἦν καὶ ὁ ἐρχόμενος», εἶναι τρόπον τινά ἐπεξήγηση τῆς λέξεως Θεός, ὅταν θέλουμε νά ἐκφραστοῦμε πιό ἀναλυτικά. Αὐτό εἶναι. Καί πράγματι, ἀκοῦστε το.

Ὅταν ὁ Μωυσῆς ρωτᾷ τόν Θεό νά μάθει τό ὄνομά Του, Ἐκεῖνος τοῦ λέει: «ἐγώ εἰμι ὁ ὢν». Τό βλέπουμε στό βιβλίον τῆς Ἐξόδου, στό 3ο κεφάλαιο, στίχο 14. Εἶναι ἀξιωμακτικόν γεῖναι χωρίον αὐτό, παρακαλῶ, ἀπό ὁλόκληρη τήν Παλαιά Διαθήκη· ὅπως καί τό 6ο κεφάλαιο τῆς Γενέσεως, ἀλλά καί τό 6ο τοῦ Ἡσαΐου· εἶναι παράλληλα. Ρωτᾷ λοιπόν ὁ Μωυσῆς: Κύριε, ποιό τό ὄνομά Σου; Τί θά πῶ στους συμπατριῶτες μου ὅταν θά πάω στήν Αἴγυπτο; Θά μοῦ ποῦν: "Ποιός θεός σέ στέλνει;". Καί ἀπαντᾷ ὁ Κύριος: «ἐγώ εἰμι ὁ ὢν», εἶμαι ὁ Ὑπάρχων.

Ἐάν ὑποτεθεῖ λοιπόν ὅτι ἐκεῖ μιλάει ὁ Πατήρ, τότε ἐδῶ, ὅταν λέει «ὁ ὢν», εἶναι ὁ Πατήρ. Ὅταν λέει «ὁ ἦν», θυμίζει ἐκεῖνο πού διατυπώνει ὁ ἴδιος ὁ ἱερός Εὐαγγελιστής στό εὐαγγέλιό του, πού λέει «Ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ Λόγος», δηλαδή κατά τήν ἀρχή τῆς δημιουργίας ὑπῆρ-

χε ὁ Λόγος.⁶ Συνεπῶς αὐτό τό «ὁ ἦν» ἀναφέρεται στόν Υἱό. Καί ὅταν λέει «ὁ ἐρχόμενος», ἀναφέρεται στόν Παράκλητο, τό Πνεῦμα τό Ἅγιο, τό Ὅποιο ἦλθε καί μένει στήν Ἐκκλησία καί ἀγιάζει τά τέκνα τοῦ Θεοῦ διά τοῦ ἁγίου Βαπτίσματος.

Ἀλλά θά μπορούσαμε ἀκόμη νά σημειώσουμε καί τά ἑξῆς. Ὅταν λέει «ὁ ὢν» καί «ὁ ἦν» καί «ὁ ἐρχόμενος», αὐτά καί τά τρία περικλείουν τό σύνολο τοῦ χρόνου· ἔχουν μέσα τους τό παρόν, τό παρελθόν καί τό μέλλον. Φυσικά καί μόνο του τό ὄνομα «ὁ ὢν» περιέχει μέσα του καί τό παρόν καί τό παρελθόν καί τό μέλλον. Ὅμως, ἐφόσον ἐδῶ ἔχουμε τό ὄνομα «ὁ ὢν καί ὁ ἦν καί ὁ ἐρχόμενος», δηλαδή Αὐτός πού πάντα ὑπάρχει, Αὐτός πού πάντα ὑπῆρχε καί Αὐτός πού πάντα ἔρχεται, βλέπουμε κατά ἀναλυτικότερο τρόπο νά περικλείεται τό σύνολο τοῦ χρόνου, δηλαδή τό παρόν, τό μέλλον καί τό παρελθόν. Μέσα σ' αὐτόν τόν χρόνο κινεῖται ὁ Θεός.

Θά μοῦ πεῖτε: *Κινεῖται ὁ Θεός μέσα στόν χρόνο;*

Ναί, ἀλλά καί τόν ξεπερνᾷ. Ὁ Θεός εἶναι ἔξω καί ἀπό τό παρόν καί ἀπό τό μέλλον καί ἀπό τό παρελθόν, διότι γιά τόν Θεό δέν ὑπάρχει χρόνος. Συνεπῶς αὕτη ἡ χρονική ἔκφραση θέλει νά δείξει ὅτι ὁ Θεός εἶναι ὑπέρχρονος.

Ἀκόμα, αὕτη ἡ ὀνομασία πού δίδεται ἀπό τόν εὐαγγελιστή Ἰωάννη, «ὁ ὢν καί ὁ ἦν καί ὁ ἐρχόμενος», παίρνει μιᾷ ἐντελῶς ἰδιάζουσα χροιά.

Δηλαδή: Ὅταν λέει «ὁ ὢν καί ὁ ἦν» –πού δείχνει

6. Ἰωάν. 1, 1.

τό ἀτελεύτητο παρόν καί τό ἀτελεύτητο παρελθόν, δηλαδή τό πάντοτε— αὐτό ἐκφράζει τόν Θεό μέσα στήν αἰωνιότητα, ἐκφράζει τήν αἰδία θεία φύση Του. Ὅταν λέει «ὁ ἐρχόμενος», ἐδῶ ἐκφράζει τόν Θεό μέσα στήν Ἱστορία. Βεβαίως ὁ Θεός δέν μετακινεῖται. Ὁρθά εἶχε πεῖ ὁ Ἀριστοτέλης ὅτι εἶναι τό *πρωτον κινουν ἀκίνητον*,⁷ δηλαδή Αὐτό πού κινεῖ τά πάντα, εἶναι ἡ Ἀρχή τῆς κινήσεως, ἡ Ἀρχή τοῦ παντός, ἀλλά ὁ Αὐτός, ὁ Θεός, μένει ἀκίνητος.

Τί θά πεῖ *ἀκίνητος*;

Ἀφοῦ πληροῖ τά πάντα, δέν εἶναι δυνατόν νά κινεῖται. Διότι *κινουμαι* σημαίνει ὅτι καταλαμβάνω ἕνα σημεῖο τοῦ χώρου, ἐνῶ ἕνα ἄλλο δέν τό καταλαμβάνω, καί φεύγω ἀπό τό πρωτο σημεῖο καί πηγαίνω στό δεύτερο σημεῖο γιά νά τό καταλάβω. Τότε *περπατῶ*, τότε *πηγαίνω*, τότε *ἐρχομαι*. Ἀλλά, ὅπως ἀντιλαμβάνεστε, ὁ Θεός εἶναι *πανταχοῦ παρών*, καί γιά τόν Θεό δέν ὑπάρχει τό *πήγαινε καί ἔλα*. Τό *πήγαινε καί ἔλα* ἀναφέρεται στόν ἐνανθρωπήσαντα Υἱό τοῦ Θεοῦ. Συνεπῶς τό «ὁ ἐρχόμενος» ἀναφέρεται στή θεία φύση πού προσέλαβε τήν ἀνθρώπινη φύση, στόν Θεό Λόγο πού ἔγινε ἄνθρωπος.

Εἶναι δέ παράλληλο μ' ἐκεῖνο πού ὁ Κύριος εἶπε στούς μαθητές του, καί εἶναι στό Κατά Ἰωάννην: «*ὑπάγω καί ἐρχομαι*»⁸, θά πάω καί θά ἔρθω. Αὐτό εἶναι τό *ὑπάγειν καί ἐρχεσθαι* τοῦ Θεοῦ, αὐτή εἶναι ἡ κίνηση τοῦ Θεοῦ μέσα στήν Ἱστορία, ἀλλά πάντα μέ τήν ἀνθρώπινη φύση Του.

7. *Μετὰ τὰ Φυσικά*, 1072a 25-26.

8. *Ἰωάν.* 14, 28.

Εἶναι ἀκόμη χαρακτηριστικό, ἀγαπητοί μου, ὅτι, ἐνῶ ὁ Θεός πάντοτε εἶναι ὁ Ὑπάρχων –σέ χρόνο Ἐνεστώτα–, πού δείχνει τήν αἰδιότητά Του, ταυτοχρόνως εἶναι καί «ὁ ἐρχόμενος» –μετοχή Ἐνεστώτος καί ἐδῶ–, πού δείχνει ὅτι πάντοτε ἔρχεται. Ὑποψι, βλέπουμε ὅτι οὐδέποτε ὁ Θεός, ὁ αἰώνιος Θεός, «ὁ ὢν», πού πάντα ἔρχεται, ποτέ δέν ἐγκατέλειψε τόν κόσμο καί τήν Ἱστορία, διότι ὁ Θεός πάντοτε ἔρχεται.

Ἀλλά αὐτό τό πάντοτε ἔρχεται, πού ἐκφράζει τό «ὁ ἐρχόμενος», ἔχει καί τίς ἔκτακτες περιπτώσεις του. Αὐτό τό βλέπουμε στήν Πρὸς Ἑβραίους ἐπιστολή ὡς ἐξῆς: «ἔτι μικρὸν ὅσον ὅσον, ὁ ἐρχόμενος ἥξει καὶ οὐ χρονιεῖ»⁹. Λέει: Ἀκόμα λίγο, νά, ὅπου νά ᾽ναι, Αὐτός πού ἔρχεται θά ἔλθει καί δέν θά ἀργήσει. Αὐοῦστε ἐκφράσεις: «ὁ ἐρχόμενος ἥξει»! Αὐτός πού πάντοτε ἔρχεται θά ἔλθει! Μά πῶς θά ἔλθει, ἀφοῦ πάντοτε ἔρχεται; Καί μάλιστα «οὐ χρονιεῖ», δέν θά ἀργήσει; Μά πῶς δέν θά ἀργήσει, ἀφοῦ πάντοτε ἔρχεται;

Ἐ, λοιπόν, τό «ὁ ἐρχόμενος» δείχνει τόν Θεό πού πάντα ἔρχεται μέσα στήν Ἱστορία. Ὁ Θεός βεβαίως εἶναι πάντοτε μέσα στήν Ἱστορία, καί ἐφορᾷ, ἐποπτεύει, ἐπιβλέπει τόν κόσμο, ἀφοῦ τά σύμπαντα «ἐν χειρὶ Θεοῦ»¹⁰, ὅλα εἶναι στό χέρι τοῦ Θεοῦ· ἀλλά ἐκεῖνο τό «ἥξει», θά ἔλθει, εἶναι οἱ ἔκτακτες ἐμφανίσεις τοῦ ἐνανθρωπήσαντος Θεοῦ Λόγου.

Ἐπίσης ἡ διατύπωση «εἰρήνη ἀπὸ Θεοῦ, ὁ ὢν καὶ ὁ ᾔην καὶ ὁ ἐρχόμενος» σημαίνει τόν Θεό Πατέρα μόνο,

9. Ἐβρ. 10, 37.

10. Βλ. Σοφ. Σειρ. 10, 4. Ψαλ. 118, 91. Ἦσ. 62, 3.

«τοῦ περιέχοντος ἐν ἑαυτῷ πάντων τῶν ὄντων, τὴν τε ἀρχήν, τὰ τε μέσα, καὶ τὰ τελευταῖα»¹¹, ὅπως λέει πάλι ὁ ἅγιος Ἀνδρέας Καισαρείας. Ὁ Θεός Πατήρ εἶναι ἡ Ἀρχὴ τῶν πάντων· πού ἡ ἀρχὴ τους καὶ τό μέσον καὶ τό τέλος τους βρίσκονται μέσα σ' Αὐτόν. Βλέπετε ὅτι τό θέμα, ὅπως καὶ νά τό δοῦμε, εἶναι τόσο πλούσιο.

Πιό κάτω θά δοῦμε κι ἓνα ἄλλο ὄνομα τοῦ Θεοῦ, «τὸ Α καὶ τὸ Ω»¹², ὅπου τό Α εἶναι ἡ ἀρχή, ἐνῶ τό Ω τό τέλος. Συνεπῶς τό «Ἐγὼ εἰμι τὸ Α καὶ τὸ Ω» σημαίνει: Ὅ,τι ἔχει ἀρχὴ ὑπάρχει σ' ἐμένα, καὶ ὅ,τι ἔχει τέλος ὑπάρχει πάλι σ' ἐμένα· ἀπὸ μένα τὰ πάντα ἀρχίζουν, καὶ σ' ἐμένα τὰ πάντα τελειώνουν.

Καί πράγματι· ἐάν ὁλόκληρη ἡ φράση ἀναφέρεται στὸν Πατέρα, τότε τό «εἰρήνη ἀπὸ Θεοῦ» σημαίνει τὸν ἓνα Τριαδικό Θεό, ὅπου διαφοροποιούνται τὰ ἐπιμέρους πρόσωπα. Γι' αὐτό, ὅπως θά δοῦμε ἀμέσως παρακάτω, βλέπουμε νά ἀναφέρονται τὰ ἑπτὰ πνεύματα¹³, δηλαδή τό Ἅγιο Πνεῦμα, καὶ ὁ Ἰησοῦς Χριστός, σαφῶς, ὅπου τίθεται τελευταῖος χάριν ἀναδείξεως. Ἀφοῦ λοιπὸν παρακάτω ἀναφέρεται τό Πνεῦμα τό Ἅγιο καὶ πιό κάτω ὁ Ἰησοῦς Χριστός, ἄρα τό «ὁ ὢν καὶ ὁ ἦν καὶ ὁ ἐρχόμενος», ὁλόκληρο, μπορεῖ νά ἀναφερθεῖ μόνο στὸν Πατέρα.¹⁴

11. PG 106, 224A.

12. Ἀποκ. 1,8. 21,6. 22,13. Πρβλ. Ἠσ. 41,4. 44,6. 48,12. κ.ά.

13. Βλ. Ἀποκ. 1, 4.

14. «Ἴσως δὲ οὐκ ἀδόκιμον καὶ οὕτω ταῦτα νοεῖσθαι ἐπὶ τοῦ Πατρὸς τό, Ὁ ὢν καὶ ὁ ἦν καὶ ὁ ἐρχόμενος, ὡς αὐτοῦ περιέχοντος ἐν ἑαυτῷ πάντων τῶν ὄντων τὴν ἀρχήν, καὶ τὰ μέσα, καὶ τὰ τελευταῖα.» (Ἀρέθας, PG 106, 505A).

Καί συνεχίζουμε τήν ἀνάλυση: «Καί ἀπὸ τῶν ἑπτὰ πνευμάτων, ἃ ἐνώπιον τοῦ θρόνου αὐτοῦ»¹⁵. Ἐξυπακούεται τό «χάρις ὑμῖν καὶ εἰρήνη»· πάντα μένει ὁ χαριετισμός. Δηλαδή: Σ' ἐσᾶς ἡ χάρις καὶ ἡ εἰρήνη ἀπὸ τόν Θεό Πατέρα, καί ἀπὸ τὰ ἑπτὰ πνεύματα, πού εἶναι ἐνώπιον τοῦ θρόνου Αὐτοῦ.

Ἐδῶ πρόκειται γιά τό τρίτο πρόσωπο τῆς Ἁγίας Τριάδος, τό Ἅγιο Πνεῦμα, τό ὁποῖο ἐδῶ προηγεῖται τοῦ δευτέρου. Στήν ἀρχή ὁ ἱερός Εὐαγγελιστής βάζει τό πρῶτο πρόσωπο, μετὰ τό τρίτο, καί στό τέλος βάζει τό δεύτερο, τόν Υἱό τοῦ Θεοῦ πού ἐνανθρώπησε. Τόν βάζει τελευταῖο, ὅπως σᾶς εἶπα προηγουμένως, χάριν ἀναδείξεώς Του, διότι πιό κάτω θά ἀσχοληθεῖ πλατύτερα μαζί Του, ἀφοῦ εἶναι καί τό ἐπίκεντρο ὁλόκληρου τοῦ βιβλίου τῆς Ἀποκαλύψεως.

Ἐδῶ, ἀγαπητοί, τό Ἅγιο Πνεῦμα καλεῖται «ἑπτὰ πνεύματα ἐνώπιον τοῦ θρόνου τοῦ Θεοῦ».

Ἐπάνω στόν θρόνο βεβαίως νοεῖται ὁ Πατήρ, ὁ δέ ἀριθμός ἑπτὰ φανερῶνει τήν πληρότητα καί τελειότητα τοῦ Ἁγίου Πνεύματος.¹⁶

Αὐτή ἡ ἑπταπλή ἀνάδειξη τῶν ἰδιοτήτων ἢ χαρισμάτων ἢ ἐνεργειῶν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ἐκφράζεται ὠραιότατα στόν προφήτη Ἡσαΐα, στό 11ο κεφάλαιο

15. Ἀποκ. 1, 4.

16. Στό συγκεκριμένο χωρίο φαίνεται πῶς ὁ θρόνος ἀνήκει στό Ἅγιο Πνεῦμα, ἐνῶ σέ ἄλλα φαίνεται ὅτι ἀνήκει ταυτόχρονα στόν Χριστό Ἀρνίον καί τόν Θεό Πατέρα (Ἀποκ. 3,21.7,17.12,5). Αὐτό δείχνει πῶς τὰ πρόσωπα τῆς Ἁγίας Τριάδος εἶναι ὁμόθρονα καί σύνθρονα. (Νικ. Σωτηροπούλου, *Ἑρμηνεῖα δυσκόλων χωρίων τῆς Γραφῆς*, τόμ. Α', *Ὁ Σταυρός*, σσ. 344-346, καί *Τό Ἅγιον Πνεῦμα Γιαχβέ*, σ. 130, ὅπως καί *Ὁ Ἰησοῦς Γιαχβέ*, ἔκδ. Β', σσ. 131-133)

τοῦ βιβλίου του. Θά ζηλεύατε ἅμα ἀκούγατε αὐτά πού λέει ὁ προφήτης, τά ὅποια μάλιστα χρησιμοποιοῦμε κατά τήν ἡμέρα τῆς Πεντηκοστῆς. Ἐκεῖ ὁ ἱερός συντάκτης τῶν τροπαρίων παίρνει ἀπό τήν Ἁγία Γραφή ὅλα αὐτά γιά νά τιμήσει τό Πνεῦμα τό Ἅγιο.

Γράφει λοιπόν ὁ Ἡσαΐας: «Πνεῦμα σοφίας, πνεῦμα συνέσεως, πνεῦμα βουλήs, πνεῦμα ἰσχύος, πνεῦμα γνώσεως, πνεῦμα εὐσεβείας, πνεῦμα φόβου Θεοῦ.»¹⁷. Τό ἴδιο τό Ἅγιο Πνεῦμα, τό ἕνα καί ἀδιαίρετο, διαιρεῖ τά χαρίσματα· Αὐτό ὅμως μένει ἕνα καί ἀδιαίρετο.

Ἔτσι, τό Πνεῦμα τό Ἅγιο ἐκφράζεται ἐδῶ ὡς *ἑπτὰ πνεύματα*. Ἀντιληφθήκατε λοιπόν γιατί τό βιβλίο τῆς Ἀποκαλύψεως μᾶς μιλάει γιά τά *ἑπτὰ πνεύματα*· εἶναι τό ἕνα Ἅγιο Πνεῦμα.¹⁸

17. Ἡσ. 11, 2-3. Βλ. Ζαχ. 12, 10. Ἡ ἐκδοχή ὅτι τά "ἑπτὰ πνεύματα" εἶναι ἑπτὰ ἄγγελοι, ὅπως ἀναφέρονται στό βιβλίο τοῦ Ἰώβ (12, 15), εἶναι ἐσφαλμένη, γιατί δέν εἶναι δυνατόν νά ἐμφανίζονται οἱ ἄγγελοι ὡς πηγὴ τῆς χάριτος καί τῆς εἰρήνης. Ὡς κτίσματα, οἱ ἄγγελοι, εἶναι δέκτες τῆς χάριτος καί τῆς εἰρήνης ἀπό τόν ποιμπό Θεό, ὅπως καί ὅσο εἶναι καί οἱ ἄνθρωποι, ἀκόμη καί οἱ πῖο ἅγιοι. Ἐπίσης δέν μποροῦν νά προτάσσονται τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ καί νά μπαίνουν πρὶν ἀπὸ Αὐτόν στήν πρόταση. Μόνον ὁ Πατήρ, ὁ Υἱός καί τό Ἅγιο Πνεῦμα εἶναι ἡ πηγὴ τῆς χάριτος, τῆς εἰρήνης καί παντός ἀγαθοῦ. Ἐπίσης μόνο τό Ἅγιον Πνεῦμα καί ὁ Χριστός εἶναι ὁμοθρόνοι καί σύνθρονοι μέ τόν Θεό Πατέρα, καί ὅχι οἱ ἄγγελοι (Νικολάου Σωτηροπούλου, Ἑρμηνεῖα δυσκόλων χωρίων τῆς Γραφῆς, τόμ. Α', σσ. 344-346, Γ', σ. 179). Τά ἑπτὰ πνεύματα (*Spiritus septiformis*) συμβολίζουν τήν πληρότητα καί τήν τελειότητα ὡς πρὸς τήν γνώση καί τήν σοφία τήν ὅποια ἔχει τό Ἅγιο Πνεῦμα καί μπορεῖ νά τήν δώσει καί σ' ἐμᾶς (τοῦ ἰδίου, Τό Ἅγιον Πνεῦμα Γιαχβέ, σσ. 61-62 καί 130-132).

18. Τά ἑπτὰ πνεύματα ἀναφέρονται καί στόν προφήτη Ζαχαρία, ἀλλά ὡς ἑπτὰ ὀφθαλμοὶ Κυρίου (4,10): «Ἐπὶ οὗτοι ὀφθαλμοί

Ἐδῶ νά κάνουμε μιά μικρή παρένθεση ἐρμηνευτική. Ὅπως θά ξέρετε, ἡ Ἁγία Γραφή ἐρμηνεύει τήν Ἁγία Γραφή. Αὐτό εἶναι μία μέθοδος, τήν ὁποία χρησιμοποιοῦν καί οἱ πατέρες τῆς Ἐκκλησίας μας. Λέμε: *Ἡ φράση "ἑπτὰ πνεύματα" μήπως ὑπάρχει κάπου ἄλλοῦ στή Γραφή; Καί ἐκεῖ τί λέει; Καί πῶς ἀναφέρεται; Μόνον ἔτσι μπορούμε νά ἐρμηνεύσουμε πραγματικά καί ὀρθά τόν λόγο τοῦ Θεοῦ.*¹⁹

Ἀλλά γιατί τό Πνεῦμα τό Ἅγιο ἐκφράζεται ὡς «ἑπτὰ πνεύματα»;

Πρῶτον. Γιά νά δειχθεῖ ἡ ἐτοιμότητα καί ἀμεσότητα τοῦ Ἁγίου Πνεύματος –ἀφοῦ εἶναι ἐνώπιον τοῦ θρόνου τοῦ οὐρανίου Πατρός– νά ἀποσταλεῖ στόν κόσμο γιά σκοπό ἁγιαστικό. Δηλαδή, τό Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ περιμένει, ἀνά πᾶσα στιγμή, νά ὀρμήσει –ἐπίτηδες χρησιμοποιοῦ τή λέξη ὀρμῶ· θυμηθεῖτε στήν Πεντηκοστή, πού ἀκούστηκε ὡς «*πνοή βιαία*»²⁰, δηλαδή ἄνεμος ὀρμητικός– εἶναι ἔτοιμο νά ὀρμήσει στόν κόσμο, γιά νά δώσει τά χαρίσματά Του, ἀπό τήν ὑπερβολή τῆς ἀγάπης πού ἔχει τό Πνεῦμα τό Ἅγιο πρὸς τοὺς ἀνθρώπους! Τί περιμένει ὅμως; Περιμένει τή βουλή τοῦ Θεοῦ

Κυρίου εἰσὶν οἱ ἐπιβλέποντες ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν». Βεβαίως ἐδῶ δέν πρόκειται περὶ ἑπτὰ ἀγγέλων, πού ἀναφέρονται στό 12,15 τοῦ βιβλίου *Τωβίτ* (Μπρασιώτης, σ. 71).

19. Κατά τόν π. Ἰωάννη Ρωμανίδη, ἐπειδὴ ἡ Ἁγία Γραφή ἐγράφη ἀπὸ θεόπνευστους ἄνδρες, ἡ ἐρμηνεία της θέλει ἰδιαίτερη προσοχή, γιατί πρέπει κανεὶς νά ἔχει τήν ἴδια ἐμπειρία μέ τοὺς Προφῆτες καί Ἀποστόλους γιά νά τήν ἐρμηνεύσει σωστά. (Βλ. Μητροπ. Ναυπάκτου, Ἱεροθέου Βλάχου, *Ἐμπειρική Δογματική τῆς Ὁρθοδόξου Καθολικῆς Ἐκκλησίας, κατὰ τίς προφορικές παραδόσεις τοῦ π. Ἰωάννη Ρωμανίδη*, τόμ. Α', 2011, σ. 311)

20. *Πράξ.* 2, 2.

Πατρός καί τόν δρόμο πού θά ἀνοίξει ὁ Υἱός. Τά τρία Πρόσωπα τῆς Ἁγίας Τριάδος ἐργάζονται τή σωτηρία τοῦ κόσμου.

Θυμηθεῖτε ἐκεῖνο τό ὑπέροχο, πού καί ἄλλοτε σᾶς ἔχω πεῖ, ὅτι τό Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ «ἐπεφέρετο» ἐπάνω ἀπό τά ὕδατα, ἐπάνω ἀπό τήν «ἄβυσσο», ὅταν ἔγινε ὁ κόσμος. *«Ὡς ἀρχῇ ἐποίησεν ὁ Θεός τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν. ἡ δὲ γῆ ἦν ἀόρατος καὶ ἀκατασκεύαστος, καὶ σκότος ἐπάνω τῆς ἀβύσσου, καὶ πνεῦμα Θεοῦ ἐπεφέρετο ἐπάνω τοῦ ὕδατος»!*²¹ Γιατί τό Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ; Ἔτσι ὅπως ἐμφανίσθηκε στή Βάπτισι μετὰ τὴν εἰκόνα τῆς περιστερᾶς, μᾶς δίνει ὡραιότατα τὴν εἰκόνα τοῦ πουλιοῦ πού ἔρχεται νὰ ἐπωάσει τὴ ζωὴ μέσα στὰ νερά—γιατί, πράγματι, ἡ πρώτη ζωὴ ἐμφανίσθηκε μέσα στὰ νερά— καὶ τρόπον τινὰ τὰ ἀγκαλιᾶζει τὰ νερά τό Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ, τὰ θερμαίνει, τὰ ἐπιάζει, τὰ κλωσσᾷ... καὶ ξεπετιέται μέσα ἀπὸ τὰ νερά ἡ ζωὴ! Τί ὡραῖο!²²

Ὅταν λοιπόν ὁ εὐαγγελιστὴς Ἰωάννης ἐδῶ λέει «*χάρις ὑμῖν καὶ εἰρήνη ἀπὸ τῶν ἐπὶ πνευμάτων, ἃ ἐνώπιον τοῦ θρόνου αὐτοῦ*», αὐτό θέλει νὰ δείξει· ὅτι τώρα θά ἔρθῃ σ' ἐσᾶς ἡ χάρις καὶ ἡ εἰρήνη ἀπὸ τό Πνεῦ-

21. Γέν. 1, 1-2.

22. «Τὸ "ἐπεφέρετο" ἐξηγεῖται ἀντὶ τοῦ συνέθαλπε καὶ ἐξωογόνει τὴν τῶν ὑδάτων φύσιν, κατὰ τὴν εἰκόνα τῆς ἐπωαζούσης ὄρνιθος καὶ ζωτικὴν τινα δύναμιν ἐνείσης τοῖς ὑποθαλπομένοις.» (Μεγ. Βασιλείου, *Εἰς τὴν Ἐξαήμερον*, Ὁμιλία Β', ΕΠΕ 4, 86). «Βούλεται ἡ ἐβραϊκὴ λέξις ἡ τοῦ "ἐπεφέρετο" σημαίνειν ὅτι καθάπερ ὄρνις ὡς θάλπει ταῖς πτέρυσιν ἀπαλῶς ἐφαπτομένη εἰς τὸ ζωογονεῖν, οὕτω καὶ τὸ Πνεῦμα ἐπεφέρετο τοῖς ὕδασι ζωοθαλποῦν.» (Διοδώρου Ταρσοῦ, *Εἰς τὴν Γένεσιν*, PG 33, 1563C). Βλ. π. Ἀθανασίου Μυτιληναίου, *Ἡ Γένεσις, Χριστιανικὴ Κοσμολογία*, Τόμος Α', Μάθημα 3ο, ἐκδ. Ἱ. Μ. Κομνηνείου, Στόμιον Λαοῦς 2017.

μα τοῦ Θεοῦ.

Δεύτερον. Τό Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ ἐξαποστέλλεται τόσο ἀπό τόν Πατέρα, ὅσο καί ἀπό τόν Υἱό. Τό λέει ὁ ἴδιος ὁ Κύριος: «ὅταν ἔλθῃ ὁ παράκλητος ὃν ἐγὼ πέμψω ὑμῖν παρὰ τοῦ πατρὸς, τὸ Πνεῦμα τῆς ἀληθείας ὃ παρὰ τοῦ πατρὸς ἐκπορεύεται»²³. Δηλαδή, ὅταν ἔλθῃ ὁ Παράκλητος, τό Ἅγιο Πνεῦμα, πού ἐγὼ ὁ Υἱός θά στείλω σ' ἐσᾶς ἀπό τόν Πατέρα... Ὡστε τό Πνεῦμα τό Ἅγιο ἐξαποστέλλεται καί ἀπό τόν Πατέρα καί ἀπό τόν Υἱό, ἀλλά ἐκπορεύεται μόνο ἀπό τόν Πατέρα.

Ἄν μέ ρωτήσετε, ἀγαπητοί μου, τί θά πεῖ ἀποστέλλεται, θά σᾶς πῶ: Δέν καταλαβαίνω τίποτα! Ἄν μοῦ πεῖτε τί θά πεῖ ἐκπορεύεται, πάλι θά σᾶς ἀπαντήσω: Δέν καταλαβαίνω τίποτα! Λέει ὁ ἅγιος Γρηγόριος ὁ Θεολόγος: Ἄν καταλάβεις τί θά πεῖ ὅτι ὁ Πατήρ γεννᾷ τόν Υἱό, ἄλλο τόσο θά μπορέσεις νά ἀντιληφθεῖς τί θά πεῖ ὅτι τό Πνεῦμα τό Ἅγιο ἐκπορεύεται ἀπό τόν Πατέρα.²⁴ Γι' αὐτό, ἀγαπητοί, μένουμε μόνο σ' αὐτές τίς ἐκ-

23. Ἰωάν. 15, 26.

24. «Ἀκούεις Υἱοῦ γέννησιν; Τὸ πῶς μὴ περιεργάζου. Ἀκούεις ὅτι τὸ Πνεῦμα προῖδν ἐκ τοῦ Πατρὸς; Τὸ πῶς μὴ πολυπραγμόνει. Εἰ δὲ πολυπραγμονεῖς Υἱοῦ γέννησιν, καὶ Πνεύματος προόδον, καὶ γὰρ σου πολυπραγμονῶ τὸ κρᾶμα ψυχῆς καὶ σώματος· Πῶς εἶ χοῦς, καὶ εἰκὼν Θεοῦ; Τί τὸ κινοῦν σε, ἢ τί τὸ κινούμενον; Πῶς τὸ αὐτὸ καὶ κινεῖ καὶ κινεῖται; Πῶς ἡ αἰσθησις ἐν τῷ αὐτῷ μένει, καὶ τὸ ἐκτὸς ἐπισπᾶται; Πῶς ὁ νοῦς ἐν σοὶ μένει, καὶ γεννᾷ λόγον ἐν ἄλλῳ νοί; Πῶς λόγῳ νόημα διαδίδοται; Καὶ οὕτω τὰ μείζονα λέγω· Τίς οὐρανοῦ περιφορά; Τίς ἀστέρων κίνησις, ἢ τάξις, ἢ μέτρα, ἢ σύνοδος, ἢ ἀπόστασις; Τίνες δ' ὄροι θαλάσσης; Πόθεν δὲ ἀνέμων ῥεύματα, ἢ ὥρῶν περιτροπαί, ἢ ὄμβρων ἐπιχύσεις; Εἰ τούτων μηδὲν κατενόησας, ὦ ἄνθρωπε, εἰ σαυτὸν οὐκ ἔγνως, ὅστις εἶ ὁ περὶ τούτων διαλεγόμενος, εἰ ταῦτα οὐ κατέλαβες, ὧν

φράσεις, οἱ ὅποῖες ἀποτελοῦν δοξολογία τοῦ Θεοῦ, διότι ἐκφράζουν μιάν ἀκρίβεια ὡς πρὸς τίς σχέσεις τῶν τριῶν Προσώπων τῆς Ἁγίας Τριάδος, ἀλλὰ δέν ξέρουμε πῶς ἀκριβῶς νοοῦνται ὅλα αὐτά στή ζωή τῆς Ἁγίας Τριάδος.

Ἀκόμη, τό ἴδιο τό βιβλίο τῆς Ἀποκαλύψεως, ἐκεῖ ὅπου ὁ Χριστός ἀπευθύνεται στόν Ἰωάννη, μᾶς λέει: «Καὶ τῷ ἀγγέλῳ τῆς ἐν Σάρδεσιν ἐκκλησίας γράψον· τάδε λέγει ὁ ἔχων τὰ ἐπτὰ πνεύματα τοῦ Θεοῦ.»²⁵. Αὐτά λέει ἐκεῖνος πού ἔχει τὰ ἐπτὰ πνεύματα τοῦ Θεοῦ, δηλαδή πού ἔχει τό Πνεῦμα τό Ἅγιο, τό ὁποῖο ἀποστέλλει μέ τὰ χαρίσματά Του.

Πάλι στό βιβλίο τῆς Ἀποκαλύψεως, στό 5ο κεφάλαιο, μᾶς γράφει ὁ Εὐαγγελιστής: «Καὶ εἶδον ἐν μέσῳ τοῦ θρόνου καὶ τῶν τεσσάρων ζώων καὶ ἐν μέσῳ τῶν πρεσβυτέρων ἄρνιον ἑστηκὸς ὡς ἐσφαγμένον, ἔχον κέρατα ἐπτὰ καὶ ὀφθαλμοὺς ἐπτὰ, ἃ εἰσι τὰ ἐπτὰ πνεύματα τοῦ Θεοῦ ἀποστελλόμενα εἰς πᾶσαν τὴν γῆν.»²⁶. Στεκόταν τό Ἄρνιον· ἦταν ὅμως σάν σφαγμένο. Τό πῶς στεκόταν, καί ἦταν σάν σφαγμένο, θά τό ἀναλύσουμε ὅταν φθάσουμε στό οἰκεῖο σημεῖο. Εἶχε ἐπτὰ κέρατα καί ἐπτὰ ὀφθαλμούς, τὰ ὁποῖα εἶναι τὰ ἐπτὰ πνεύματα τοῦ Θεοῦ πού ἀποστέλλονται σέ ὅλη τή γῆ.

Εἶναι μεγαλοπρεπεῖς εἰκόνες, φοβερές εἰκόνες, πού θέλουν νά δείξουν πῶς τό Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ ἀπο-

καὶ ἡ αἴσθησις μάρτυς, πῶς Θεὸν ἀκριβῶς, ὅπερ τε καὶ ὅσον ἐστίν, εἰδέναι ὑπολαμβάνεις; Πολλῆς τοῦτο τῆς ἀλογίας.» (Περὶ δόγματος καὶ καταστάσεως ἐπισκόπων, ΙΑ΄, PG 35, 1077C).

25. Ἀποκ. 3, 1.

26. Ἀποκ. 5, 6.

στέλλεται γεμᾶτο ἀπό τὰ χαρίσματα Του. Ὁ ἀριθμός ἑπτὰ εἶναι συμβολικός, εἶναι σχηματικός, καί θέλει νά δείξει τό πλήθος. Τό Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ ἔρχεται φορτωμένο νά δώσει τὰ δῶρα Του στόν κόσμο!

Καί τρίτον. Τό Πνεῦμα τό Ἅγιο εἶναι μπροστά στόν θρόνο τοῦ Θεοῦ ὡς ἑπτὰ πνεύματα διότι εἶναι διεισδυτικό, δηλαδή διεισδύει παντοῦ. Θυμηθεῖτε ἐκεῖνο πού λέει ὁ ἀπόστολος Παῦλος, ὅτι τό Πνεῦμα τό Ἅγιο «πάντα ἐρευνᾷ, καί τὰ βάθη τοῦ Θεοῦ»²⁷. Δηλαδή, ἐπειδή ἀκριβῶς εἶναι Θεός, διεισδύει μέσα καί σ' αὐτή τήν οὐσία τοῦ Θεοῦ!

Λέει πάλι τό βιβλίο τῆς Ἀποκαλύψεως: «καί ἐκ τοῦ θρόνου ἐκπορεύονται ἀστραπαὶ καί φωναὶ καί βρονταί· καί ἑπτὰ λαμπάδες πυρὸς καιόμεναι ἐνώπιον τοῦ θρόνου, αἱ εἰσι τὰ ἑπτὰ πνεύματα τοῦ Θεοῦ»²⁸, καί μπροστά στόν θρόνο τοῦ Θεοῦ ἔκαιγαν ἑπτὰ λαμπάδες, πού εἶναι τὰ ἑπτὰ πνεύματα τοῦ Θεοῦ, τό Ἅγιο Πνεῦμα.

Ἀλλά ὥραϊα μᾶς τό λέει αὐτό καί ὁ προφήτης Ἰεζεκιήλ. Ἀλλά, προσέξτε, ξέρετε γιατί ἀναφέρομαι πότε στόν Ἡσαΐα καί πότε στόν Ἰεζεκιήλ; Γιά νά δοῦμε ὅτι οἱ εἰκόνες αὐτές εἶναι κοινές, ἀγαπητοί μου, καί στήν Παλαιά καί στήν Καινή Διαθήκη, καί νά δοῦμε ἀκριβῶς ὅτι ὑπάρχει μεταξύ τους συμφωνία. Λέει λοιπόν ὁ προφήτης: «καί ἐν μέσῳ τῶν ζώων ὄρασις ὡς ἀνθρώπων πυρὸς καιομένων, ὡς ὄψις λαμπάδων συστρεφόμενων ἀναμέσον τῶν ζώων καί φέγγος τοῦ πυρός, καί

27. Α΄ Κορ. 2, 10.

28. Ἀποκ. 4, 5.

ἐκ τοῦ πυρός ἐξεπορεύετο ἀστραπή»²⁹. Δηλαδή καί μεταξύ τῶν ζώων, τῶν τεσσάρων, εἶδα κάτι σάν κάρβουνα ἀναμμένα, σάν φλόγες, κεριά, σάν λαμπάδες πού ἦταν ἀναμμένες, καί στριφογύριζαν. Ὅχι δηλαδή πάνω σέ ἓνα κηροπήγιο, ἀλλά στριφογύριζαν.

Τί δείχνει αὐτό, ὅτι συστρέφονται οἱ λαμπάδες τοῦ πυρός; Δείχνει ὅτι τό Πνεῦμα τό Ἅγιο διεισδύει παντοῦ, γνωρίζει τά πάντα· δέν ὑπάρχει τίποτε πού νά Τοῦ ξεφεύγει. Καί φυσικά εἶναι πολύ χαρακτηριστική αὐτή ἡ διεισδυτικότητα, ὅπως μᾶς τή σημειώνει ὁ προφήτης Ἰεζεκιήλ, γιατί δείχνει τήν παγγνωσία τοῦ Θεοῦ, τό ὅτι ὁ Θεός τά γνωρίζει ὅλα· τό Πνεῦμα τό Ἅγιο, πού εἶναι Θεός, τά γνωρίζει ὅλα!

Θυμᾶστε ἀπό τήν Παλαιά Διαθήκη ὅτι μπροστά ἀπό τήν κιβωτό τῆς διαθήκης ὑπῆρχε μία ἐπτάφωτος λυχνία;³⁰ Αὐτό τό γνωρίζουμε κι ἀπό τά Θρησκευτικά τοῦ σχολείου μας. Ἡ κιβωτός τῆς διαθήκης εἶναι τύπος τοῦ θρόνου τοῦ οὐρανοῦ Πατρός, καί ἡ ἐπτάφωτος λυχνία, πού ἦταν μπροστά ἀπό τήν κιβωτό, εἶναι τύπος τῶν ἐπτά πνευμάτων τοῦ Θεοῦ, δηλαδή τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, πού εἶναι ἔτοιμο νά σταλεῖ στόν κόσμο, γιά νά τοῦ δώσει τά χαρίσματά Του.

Συνεχίζουμε: «καὶ ἀπὸ Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὁ μάρτυς ὁ πιστός, ὁ πρωτότοκος τῶν νεκρῶν καὶ ὁ ἄρχων τῶν βασιλέων τῆς γῆς»³¹.

«Καὶ ἀπὸ Ἰησοῦ Χριστοῦ»· πάλι ὑπονοεῖται τό «χάρις ὑμῖν καὶ εἰρήνη». Δηλαδή, νά ἔχετε τήν χάρη

29. Ἰεζ. 1, 13.

30. Ἐξοδ. 25, 37.

31. Ἀποκ. 1, 5.

καί τήν εἰρήνην ἀπό τόν Θεό Πατέρα —«ὁ ὢν ὁ ἦν καὶ ὁ ἐρχόμενος»— ἀπό τό Ἅγιο Πνεῦμα —τά ἐπτά πνεύματα— καί ἀπό τόν Ἰησοῦ Χριστό.

Βλέπετε; μπαίνει τελευταῖος ὁ Χριστός· μπαίνει τελευταῖος, ἅν καί εἶναι τό δεύτερο πρόσωπο τῆς Ἁγίας Τριάδος, χάριν ἀναδείξεως. Ἀλλά σαφῶς ἐδῶ ὁλόκληρη ἡ φράση ἀναφέρεται στόν Ἅγιο Τριαδικό Θεό.

Προσέξτε ὅμως: παρατηρεῖται νέος σολοικισμός, νέα ἀσυνταξία. Ἡ ὀρθή γραφή θά ἦταν: *καὶ ἀπὸ Ἰησοῦ Χριστοῦ, τοῦ μάρτυρος τοῦ πιστοῦ*. Ἀλλά τί λέει; «*καὶ ἀπὸ Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὁ μάρτυς ὁ πιστός*»! Βάζει πτώση Ὀνομαστική, ἀντί νά βάλει Γενική! Καί αὐτό γίνεται πάλι χάριν ἀναδείξεως ἑνός καινούργιου τριμεροῦς ἐπιθετικοῦ προσδιορισμοῦ, πού ἀναφέρεται στόν Ἰησοῦ Χριστό.

Καί ποιός εἶναι αὐτός ὁ τριμερής ἐπιθετικός προσδιορισμός; Ὁ Χριστός εἶναι: πρῶτον, «ὁ μάρτυς ὁ πιστός»· δεύτερον, «ὁ πρωτότοκος τῶν νεκρῶν»· καί τρίτον, «ὁ ἄρχων τῶν βασιλέων τῆς γῆς». Καί τά τρία αὐτά κατηγορήματα-ὀνόματα ἀναφέρονται στόν Ἰησοῦ Χριστό· ἀλλά —προσέξτε— στήν ἀνθρώπινη φύση Του. Δέν ἀναφέρονται στή θεία· ἐξ ἄλλου δέν λέει *καὶ ἀπὸ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ*, ἀλλά λέει «*καὶ ἀπὸ Ἰησοῦ Χριστοῦ*».

Τά κατηγορήματα αὐτά λοιπόν ἀναφέρονται στήν ἀνθρώπινη φύση τοῦ ἐνανθρωπήσαντος Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ. Διότι ὁ εὐαγγελιστής Ἰωάννης ἐκεῖ ἀκριβῶς θέλει νά φτάσει· θέλει νά μᾶς παρουσιάσει ἀνάγλυφα τόν Ἰησοῦ Χριστό, πού εἶναι τό Κέντρο τῆς Ἱστορίας καί ὅλων τῶν γεγονότων, πού θά μᾶς περιγράψει μέ ὁράματα στό βιβλίο τῆς Ἀποκαλύψεως, καί πού αὐτά θά λά-

βουν χώρα ως ιστορικά γεγονότα.

Τό πρώτο λοιπόν ὄνομα: «ὁ μάρτυς ὁ πιστός».

Γιατί ὁ Ἰησοῦς Χριστός λέγεται μάρτυς πιστός;

Καταρχάς μάρτυς πιστός θά πεῖ ἀξιόπιστος μάρτυρας· ὅπως θά λέγαμε καί στό δικαστήριο ὅτι ἔχουμε κάποιον πιστό μάρτυρα, δηλαδή ἀξιόπιστο μάρτυρα, καί πού σημαίνει πώς ὅ,τι λέει ὁ μάρτυρας αὐτός εἶναι ἀληθινό.

Ἀλλά ὡς μάρτυς πιστός ἀναφέρεται ὁ Θεός στήν Παλαιά Διαθήκη. Λέει, γιά παράδειγμα, ὁ 88ος ψαλμός: «καί ὡς ἡ σελήνη κατηρτισμένη εἰς τὸν αἰῶνα· καί ὁ μάρτυς ἐν οὐρανῷ πιστός»³².

Ὡστε λοιπόν ἐδῶ ποιός εἶναι ὁ πιστός μάρτυς; Εἶναι ὁ Γιαχβέ. Ὅταν ὅμως ἡ Ἀποκάλυψις ἀναφέρεται στόν Ἰησοῦ Χριστό, λέγοντας πώς εἶναι «ὁ μάρτυς ὁ πιστός», τότε ποιός εἶναι ὁ Ἰησοῦς Χριστός; Εἶναι ὁ Γιαχβέ, ὁ Κύριος!

Ὡστε ὁ Ἰησοῦς Χριστός εἶναι ὁ Γιαχβέ; Μάλιστα!

Ποῦ εἶναι οἱ Χίλιαστές, πού λένε ὅτι ὁ Ἰησοῦς Χριστός δέν εἶναι ὁ Γιαχβέ, δέν εἶναι ὁ Κύριος, ἀλλά εἶναι κτίσμα; Ὡ, πόσο βλάσφημοι εἶναι οἱ ἄνθρωποι αὐτοί! Βλάσφημοι, φοβεροί!

32. *Ψαλμ.* 88,38. Πρβλ. *Ἦσ.* 43,10. 55,4. *Α΄ Τιμ.* 6,13. *Ἀποκ.* 3,14. Στό σύνολο τῆς Γραφῆς φαίνεται ὅτι τρεῖς εἶναι οἱ ὕψιστοι μάρτυρες μέ τήν ἀπόλυτη ἔννοια: ὁ Κύριος ἢ Θεός (*Ψαλμ.* 88, 38. *Ἰωβ* 16,19. *Ρωμ.* 1,9. *Φιλιπ.* 1,8. *Α΄ Θεσ.* 2,5), ὁ Υἱός τοῦ Θεοῦ (*Ἀποκ.* 1,5. 3,14) καί τό Ἅγιο Πνεῦμα (*Α΄ Ἰωάν.* 5,6). Ἐνῶ καί τά τρία Πρόσωπα μαζί ἀναφέρονται στόν ἴδιο στίχο ὡς οἱ ὕψιστοι μάρτυρες, οἱ μάρτυρες στόν οὐρανό, ὅπως ἀναφέρεται ὁ Κύριος καί Θεός στήν Παλαιά Διαθήκη (*Α΄ Ἰωάν.* 5, 7-8). (Νικολ. Σωτηροπούλου, *Τό Ἅγιον Πνεῦμα Γιαχβέ*, ἐκδ. Ὁ Σταυρός, 2009, σ. 85)

Ἀλλά ὁ Χριστός, ἀγαπητοί μου, λέγεται *μάρτυς πιστός* γιὰ δυὸ λόγους. Πρῶτον, ἐπειδὴ εἶναι ἐκεῖνος πού μαρτύρησε τὴν ἀλήθεια, δηλαδή τὴν ἀποκάλυψε.

Θά θυμᾶστε ὅτι ὅταν ὁ Πιλάτος ρώτησε τὸν Κύριο *Ποιὸς εἶσαι*; Ἐκεῖνος τοῦ ἀπάντησε: «ἐγὼ εἰς τοῦτο γενένημαι καὶ εἰς τοῦτο ἐλήλυθα εἰς τὸν κόσμον, ἵνα μαρτυρήσω τῇ ἀληθείᾳ»³³. Γι' αὐτό γεννήθηκα καὶ γι' αὐτό ἦλθα στὸν κόσμος· γιὰ νὰ ἀποκαλύψω τὴν ἀλήθεια.

Σ' ἐκεῖνο τὸ «*τί ἐστὶν ἀλήθεια*»³⁴ τοῦ Πιλάτου, πού εἶχαμε ἀναλύσει πέρυσι, εἶπαν μερικοί: *Τί κοῖμα... δέν κάθησε ὁ Πιλάτος νὰ ἀκούσει ἀπὸ τὸν Χριστό τί εἶναι ἀλήθεια!* Διότι τὸ μεγάλο πρόβλημα εἶναι ἀκριβῶς αὐτό· *τί εἶναι ἀλήθεια*;

Αὐτὴν τὴ στιγμή πού σᾶς βλέπω, στ' ἀλήθεια εἶστε ἐσεῖς; Καὶ αὐτὴν τὴ στιγμή πού μέ βλέπετε, στ' ἀλήθεια εἶμαι ἐγώ; Εἶναι ἀλήθεια; Γιὰ σκεφθεῖτε· μήπως αὐτὴν τὴ στιγμή βλέπετε κανένα ὄνειρο; Γιὰ τσιμπήστε λίγο τὸ χέρι σας· μήπως κοιμάστε καὶ βλέπετε ὄνειρο;

Θά μοῦ πεῖτε: *Τί ὄνειρώδη πράγματα εἶναι αὐτά, πάτερ, πού μᾶς λέτε; Αὐτά εἶναι τρελλά!*

Δέν εἶναι καθόλου τρελλά. Δέν ξέρουμε τί εἶναι ἡ ἀλήθεια.³⁵ Γι' αὐτὴν ἀγωνιζόμαστε· γιὰ τὴν ἀλήθεια!

33. Ἰωάν. 18, 37.

34. Ἰωάν. 18, 38.

35. Βλ. Α' Κορ. 13, 12: «Βλέπομεν ἄρτι δι' ἐσόπτρου ἐν αἰνίγματι, τότε δὲ πρόσωπον πρὸς πρόσωπον· ἄρτι γινώσκω ἐκ μέρους...». Δρ. Μάνου Δανέζη, καθηγητοῦ Ἀστροφυσικῆς, *Τὸ σύμπαν πού ἀγάπησα, Ἡ πλάνη τῶν αἰσθήσεων*: Ὅ,τι ἀντιλαμβάνονται οἱ αἰσθήσεις μας ἀποτελεῖ ἓνα *Matrix*, μὴδὲ ἐξαιρουμένης τῆς ἀνθρώπινης ὑπαρξῆς. *Τὸ Σύμπαν τῶν μετρήσεων καὶ τῶν παρατηρήσε-*

Ὁ Πιλᾶτος, λίγο πρὶν βγεῖ ἔξω ἀπὸ τὸ πραιτώριο ὁ δυστυχής, ρώτησε τί εἶναι ἡ ἀλήθεια. Θὰ μπορούσε νὰ τοῦ εἰπωθεῖ ὅχι τί εἶναι ἡ ἀλήθεια, ἀλλὰ τὸ Ποιὸς εἶναι ἡ ἀλήθεια. Τὴν εἶχε μπροστά του τὴν Ἀλήθεια!

Ἡ ἀλήθεια, ἀγαπητοί, δέν εἶναι μιὰ ἀφηρημένη ἔννοια· ἡ ἀλήθεια εἶναι ἓνα πρόσωπο. «*Εγὼ εἰμι ἡ ἀλήθεια*»³⁶ εἶπε ὁ Χριστός. Δέν εἶπε Ἡρθα νὰ σᾶς πῶ μερικά ὁμορφα πραγματάκια..., ὅχι, ἀλλὰ *Εγὼ εἰμι ἡ ἀλήθεια καὶ ἡ ζωή!*³⁷

Δυὸ θέματα ἐνδιέφεραν καὶ ἐνδιαφέρουν καὶ θὰ ἐνδιαφέρουν πάντοτε τὸν ἄνθρωπο· τὸ μεγάλο θέμα ἀλήθεια καὶ τὸ μεγάλο θέμα ζωή. Ἡ ἀλήθεια καὶ ἡ ζωή εἶναι οἱ πόλοι τοῦ ἄξονος, θὰ λέγαμε, γύρω ἀπὸ τὸν ὁποῖο στρέφεται πάντοτε ὁλόκληρη ἡ ἀνθρωπότητα καὶ ἄγωνιᾷ. Καὶ ὅμως, αὐτός ὁ ἄξονας μέ τούς δυὸ αὐτοὺς πόλους εἶναι ὁ Ἰησοῦς Χριστός· «*Εγὼ εἰμι ἡ ἀλήθεια καὶ ἡ ζωή!*»

Ἡρθα, λοιπόν, νὰ σᾶς πῶ τὴν ἀλήθεια, νὰ μαρτυρήσω γιὰ τὴν ἀλήθεια.

Καὶ ποιά, Κύριε, εἶναι ἡ ἀλήθεια;

«*Εγὼ εἰμι ἡ ἀλήθεια*»!

Ἀλλὰ τὸ «*ἐγὼ εἰμι ἡ ἀλήθεια*» σημαίνει: ὅ,τι καὶ

ὦν μας εἶναι μιὰ ἀπλή καὶ στρεβλή ἀπεικόνιση πάνω σ' ἓναν Εὐκλείδειο τρισδιάστατο καὶ Νευτώνειο παραμορφωτικό καθρέφτη, πού ἡ Θεωρία τῆς Σχετικότητος ὀνομάζει "χῶρο Μινκόβσκι". Τὸ Σύμπαν καὶ ὁ Ἄνθρωπος εἶναι κάτι πολὺ μεγαλύτερο καὶ περισσότερο ἀπὸ αὐτὸ πού ἀντιλαμβάνονται οἱ ἀτελεῖς αἰσθήσεις μας. (Ἀνάκτηση: 28 Ἀπριλίου 2023 ἀπὸ <https://mikropragmata.lifo.gr/zoio/oti-antilamvanontai-oi-aisthiseis-mas-apotelei-ena-matrix>) Προβλ. Σπήλαιο τοῦ Πλάτωνα (Πολιτεία 514a-520e).

36. Ἰωάν. 14, 6.

37. Προβλ. Ἰωάν. 11, 25. 14, 6. Κολ. 3, 4. Φιλίπ. 1, 21.

ἂν σᾶς λέω, καί ὅ,τι ἂν σᾶς ἀποκαλύπτω, αὐτό εἶναι πάντοτε τό ἀληθινό. Καί στήν προκείμενη περίπτωση εἶναι ἡ ἀλήθεια περί Θεοῦ, περί ἀνθρώπου καί περί κόσμου, ἀλλά καί ἡ προερχόμενη ἀπό αὐτήν ἀληθινή λατρεία καί ἀγάπη τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ.

Γι' αὐτό, ξέρετε, ἔξω ἀπό τόν Ἰησοῦ Χριστό, ἀγαπητοί μου, σκοτάδι βαθύ! Βλέπετε τί κάνουν οἱ φιλόσοφοι; Ἀγωνίζονται, προσπαθοῦν νά δώσουν ἀπαντήσεις. Καί δέν εἶναι ἀντιφατικοί μόνο μεταξύ τους, ἀλλά καί ὁ καθένας μέ τόν ἑαυτό του εἶναι ἀντιφατικός! Δέν ξέρουν «μήτε ἃ λέγουσι μήτε περὶ τίνων διαβεβαιοῦνται»³⁸. Ὡστόσο, ἂν δέν ξέρουμε, ἂν δέν ἔχουμε ὑπόψη μας καί δέν γνωρίζουμε τόν Χριστό, τότε μέσα σέ ἕνα σκοτάδι βρισκόμαστε. Νά εἴμαστε εὐτυχεῖς γιά τό ὅτι μποροῦμε νά γνωρίζουμε τόν Χριστό, ἢ τουλάχιστον εἴμαστε στόν δρόμο γιά νά Τόν γνωρίσουμε.

Ἀκόμη, εἶναι μάρτυς ἀξιόπιστος γιά ὅ,τι θά πεῖ, γενικά, καί εἰδικά στό βιβλίο τῆς Ἀποκαλύψεως. Ἄρα ὅ,τι γράφει τό βιβλίο τῆς Ἀποκαλύψεως εἶναι ἀξιόπιστο. Μᾶς τό λέει καί ὁ ἀπόστολος Παῦλος: «Πιστός ὁ λόγος καὶ πάσης ἀποδοχῆς ἄξιος»³⁹, εἶναι ἀξιόπιστος ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ καί ἄξιος πλήρους ἀποδοχῆς.

Συχνά στήν Ἀποκάλυψη ὁ Χριστός ὀνομάζεται μάρτυς ἀληθινός. Συγκεκριμένα, στό 3ο κεφάλαιο λέει –ἄξίζει νά τό ποῦμε ἀπό τώρα: «Καὶ τῷ ἀγγέλῳ τῆς ἐν Λαοδικεῖᾳ ἐκκλησίας γράψον· τάδε λέγει ὁ ἀμήν, ὁ μάρτυς ὁ πιστός καὶ ἀληθινός»⁴⁰.

38. Βλ. Α' Τιμ. 1, 7.

39. Τίτ. 3, 8. Α' Τιμ. 1, 15. 3, 1. 4, 9. Β' Τιμ. 2, 11.

40. Ἀποκ. 3, 14.

Ἐδῶ βλέπουμε τρία ὀνόματα τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ· ὁ ἀμὴν, ὁ μάρτυς ὁ πιστός καί ὁ ἀληθινός. Κοιτάξτε ὅμως· ἄλλος σολοικισμός· «ὁ ἀμὴν»! Ἡ λέξη ἀμὴν εἶναι ἐβραϊκή, καί δέν παίρνει ἄρθρο· βάζει ἄρθρο ὅμως! Ἄρθρο θά βάλει καί ὁ ἀπόστολος Παῦλος, καί θά πεῖ γιά τόν Χριστό ὅτι εἶναι ὁ ναί, ὁ ἀμὴν, ὁ βέβαιος.⁴¹ Ἀμὴν στά ἐβραϊκά σημαίνει εἴθε νά γίνει, αὐτό εἶναι, ὅπως εἶναι, ἔτσι εἶναι, δηλαδή βεβαίως· ὁπότε ὁ ἀμὴν σημαίνει ὁ βέβαιος.

Ἔτσι, ἐδῶ βλέπουμε τρία συνώνυμα κατά συσσώρευση, πού δείχνουν τήν βεβαιότητα τῆς πιστότητος τοῦ Χριστοῦ.

Ἀλλά ὁ Χριστός εἶναι Μάρτυς πιστός, ἀγαπητοί μου, καί γιά ἕναν δεύτερο λόγο· ἐπειδή ὑπέστη μαρτύριο, καί μάλιστα μαρτύριο σταυρικό.⁴² Ἀνέβηκε πάνω στόν σταυρό χάριν τῆς μαρτυρίας τῆς ἀληθείας.

Ἐπειδή ἡ μαρτυρία τῆς ἀληθείας συνεπάγεται παθήματα καί δεινά ἐκ μέρους τοῦ δαιμονοκρατούμενου κόσμου, γι' αὐτόν τόν λόγο ἡ λέξη μαρτύριο γίνεται ταυτόσημη μέ τήν ὁμολογία τῆς ἀληθείας ἀλλά καί μέ τά παθήματα. Ἔτσι, ὅταν λέγομαι μάρτυς, ἐννοῶ τόσο ὅτι λέω τήν ἀλήθεια, ὅσο καί ὅτι ὑφίσταμαι μαρτύριο. Βλέπετε; ἡ ἀλήθεια, ὅταν προσφέρεται στόν κόσμο, προσφέρεται μέ τό μαρτύριο. Γι' αὐτό ἡ ἀλήθεια καί τά κακοπαθήματα εἶναι στενά-στενά δεμένα· μάλιστα τόσο στενά, ὥστε ἡ ἴδια λέξη νά ἐκφράζει καί τά δύο.

Γι' αὐτό θά γράφει στό βιβλίο τῆς Ἀποκαλύψεως ὁ Εὐαγγελιστής· «Καί ὅτε ἤνοιξε τὴν πέμπτην σφραγίδα,

41. Βλ. *Β' Κορ.* 1, 19-20. Πρβλ. *Ἐβρ.* 2, 2.

42. Βλ. *Φιλίπ.* 2, 8.

εἶδον ὑποκάτω τοῦ θυσιαστηρίου τὰς ψυχὰς τῶν ἐσφαγμένων διὰ τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ καὶ διὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ ἁγρίου ἣν εἶχον»⁴³. Γιατί σφαγιάστηκαν; «Διὰ τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ». Διότι ἔδωσαν τὴ μαρτυρία τοῦ Λόγου τοῦ Θεοῦ· γι' αὐτό σφαγιάστηκαν. Πολύ δέ παραπάνω σφαγιάστηκε ὁ Ἰησοῦς Χριστός, πού εἶναι ὁ ἀπόλυτος Μάρτυς ὁ πιστός, διότι ἔφερε σ' ἐμᾶς πλήρη τὴν ἀλήθεια, καί γιὰ χάρη της ἔγινε Πρωτομάρτυς, ἄφοῦ μαρτύρησε ἐπὶ τοῦ σταυροῦ.

Τό δεύτερο ὄνομα τοῦ Χριστοῦ εἶναι «ὁ πρωτότοκος τῶν νεκρῶν».

Ἔχετε σκεφθεῖ, ἀγαπητοί μου, πόσα ὀνόματα ἔχει ὁ Χριστός; Πάρα πολλά, πλήθος! Λέγεται θύρα, λέγεται κλέπτης, λέγεται ποιμήν, λέγεται ὁδός, λέγεται ὁ ἁμὴν, λέγεται ὁ μάρτυς ὁ πιστός, λέγεται ὁ ἀληθινός...⁴⁴ Πλήθος ὀνόματα μέσα στὴν Ἁγία Γραφή! Ὅλα αὐτὰ ἀναφέρονται στό πρόσωπο τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ. Ἐδῶ λοιπόν νέο ὄνομα· «ὁ πρωτότοκος τῶν νεκρῶν».

Ἐδῶ δίνεται μία μαρτυρία ἄκρως σπουδαία· πιστοποιεῖται ἡ ταυτότητα αὐτοῦ πού ἀποκαλύπτει καί μιλάει στὸν Ἰωάννη. Ποιός τοῦ μιλάει; Ὁ Ἰησοῦς Χριστός. Καί τί τοῦ λέει; Ὅτι εἶναι «ὁ πρωτότοκος τῶν νεκρῶν». Βεβαίως, αὐτὴν τὴ στιγμή δέν μᾶς τό λέει αὐτό· μᾶς λέει νὰ ἔχετε τὴν χάρη καὶ τὴν εἰρήνη ἀπὸ τὸν Ἰησοῦ Χριστό, πού εἶναι ὁ πρωτότοκος τῶν νεκρῶν. Πιό κάτω ὅμως ὁ Χριστός θά πεῖ στὸν Ἰωάννη: «ἐγὼ εἰμι... ὁ ζῶν, καὶ ἐγενόμην νεκρός, καὶ ἰδοὺ ζῶν εἰμι»⁴⁵, ἔγι-

43. Ἀποκ. 6, 9.

44. Βλ. Ἰωάν. 10, 9· 11· 14. 14, 6. Ἀποκ. 3, 3. 16, 15. Α' Θεσ. 5, 3-4. Ματθ. 25, 32. Β' Πέτρ. 3, 10.

45. Ἀποκ. 1, 18.

να νεκρός, καί νά, ζῶ! Πῶς, Κύριε, ζεῖς; Ἀναστήθηκα! ἀλλά ὡς πρὸς τὴν ἀνθρώπινη πάντοτε φύση Του.

Λοιπόν, ποιός εἶναι «ὁ πρωτότοκος τῶν νεκρῶν»; Εἶναι ὁ αἰώνιος Θεός, πού ἔγινε ἄνθρωπος, πέθανε ἐπὶ τοῦ σταυροῦ, ἀναστήθηκε, καί ζεῖ αἰωνίως ὡς Θεάνθρωπος.

Μάλιστα στά χωρία 17 καί 18 τοῦ ἴδιου κεφαλαίου γράφει τὰ ἑξῆς: «ἐγὼ εἰμι ὁ πρῶτος καὶ ὁ ἔσχατος καὶ ὁ ζῶν» –ἄλλο ὄνομα ἐδῶ τοῦ Χριστοῦ· ὁ πρῶτος καὶ ὁ ἔσχατος. Ἀλλά ὅταν λέει εἰμαι ὁ πρῶτος καὶ ὁ ἔσχατος καὶ ὁ ζῶν, μιλάει ὡς Θεός, γιατί κανέναν ἄνθρωπος δέν εἶναι ὁ πρῶτος καὶ ὁ ἔσχατος, ἐπειδὴ τό Α καὶ Ω δέν ὑπάρχει σέ κανέναν ἄνθρωπο παρὰ μόνο στόν Θεό καί ποτέ κανεῖς ἄνθρωπος δέν εἶναι σέ ἐνεστώτα χρόνο ζῶν παρὰ μόνο ὁ Θεός.⁴⁶ «Καὶ ἐγενόμην νεκρός, καὶ ἰδοὺ ζῶν εἰμι εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, καὶ ἔχω τὰς κλεῖς τοῦ θανάτου καὶ τοῦ ἄδου»· ἔγινε νεκρός, ὡς ἄνθρωπος· καί νά, εἰμαι ζωντανός, ζῶ, δηλαδή ἀναστήθηκα, ὅχι ὡς Θεός οὔτε ὡς ἄνθρωπος ἀλλά ὡς Θεάνθρωπος· καί ζῶ στοὺς αἰῶνες τῶν αἰώνων, καί κρατάω τὰ κλειδιά τοῦ θανάτου καὶ τοῦ ἄδου, δηλαδή εἰμαι ὁ νικητὴς τοῦ θανάτου καὶ τοῦ ἄδου.

Ὁ Χριστὸς καλεῖται «πρωτότοκος τῶν νεκρῶν», ὅπως λέει ὁ Ζιγαβηγός πολὺ ὠραῖα, «ὡς πρῶτος ἐκραγεῖς τῆς τοῦ ἄδου γαστρός, εἰς τὴν διὰ τῆς ἀναστάσε-

46. Μὲ τό ὄνομα τοῦ Χριστοῦ «ὁ πρῶτος καὶ ὁ ἔσχατος καὶ ὁ ζῶν» χαρακτηρίζεται ὁ Θεός στήν Π. Διαθήκη, ἐνῶ μέ τό ὄνομα «Α καὶ Ω» χαρακτηρίζεται ὁ Θεός ὡς ἡ μόνη δημιουργική Ἀρχή καί τό Τέλος τῆς Δημιουργίας καί τῆς Ἱστορίας (Ήσ. 41, 4, 44, 6, 48, 12. Τωβ. 13, 1. Ἐκκλ. 7, 2. Σοφ. Σειρ. 18, 1. Β' Μακ. 7, 33. κ.ά.).

ως παλινζωΐαν καὶ ἀειζωΐαν»⁴⁷. Δηλαδή σάν νά βγῆκε ἀπὸ τὴν κοιλιά τοῦ ἄδου βίαια, ἀφοῦ αὐτὴ ἐξεράγη. Θά λέγαμε, σάν μιά γυναίκα πού δέν γεννάει φυσιολογικά καὶ τῆς γίνεται καισαρική τομή· ἢ μᾶλλον –ἂν ἐπιτρέπεται νά τό πῶ ἔτσι– ὄχι μέ καισαρική τομή, ἀλλὰ πιό βίαια, μέ μιά κλωτσιά στήν κοιλιά, καὶ τό παιδί νά πεταχτεῖ ἀπ' ἔξω! Αὐτό δείχνει ἡ μετοχὴ ἐκραγεῖς· εἶναι ἐκεῖνος πού κατέβηκε στόν ἄδη καὶ συνέτριψε τούς μοχλοὺς τῶν αἰωνίων θυρῶν, τῶν αἰωνίων πυλῶν,⁴⁸ συνέτριψε δηλαδή τόν κατάκλειστο ἄδη, πού δέν μπορούσε κανεὶς ποτέ νά βγεῖ ἀπὸ ἐκεῖ μέσα. Ἄρα λοιπόν ὁ Χριστὸς εἶναι ὁ «πρῶτος ἐκραγεῖς τῆς τοῦ ἄδου γαστροῦ», πού βγῆκε μέ βίαιο τρόπο ἀπὸ τὴν κοιλιά τοῦ ἄδου.

Ὡς πρωτότοκον τῶν νεκρῶν καταγράφει τόν Χριστό καὶ ὁ ἀπόστολος Παῦλος. Λέει στήν Πρὸς Κολασσαεῖς ἐπιστολή του: «καὶ αὐτός ἐστιν ἡ κεφαλὴ τοῦ σώματος, τῆς ἐκκλησίας· ὅς ἐστιν ἀρχή, πρωτότοκος ἐκ τῶν νεκρῶν, ἵνα γένηται ἐν πᾶσιν αὐτὸς πρωτεύων»⁴⁹. Γιατί «πρωτεύων»; Διότι Αὐτός εἶναι πρῶτος σέ ὅλα, κι ἐμεῖς ἀκολουθοῦμε. Εἶναι ὁ πρῶτος νεκρὸς πού ἀνασταίνεται· ἐμεῖς εἴμαστε ἀπὸ πίσω, δεῦτεροι, τρίτοι.⁵⁰

47. Ἀρχιμ. Ἡλία Μαστρογιαννοπούλου, *Σχόλια στήν Πρὸς Κολοσσαεῖς ἐπιστολή τοῦ Ἀποστόλου Παύλου*, ἐκδ. Ἀδελφότητος Θεολόγων Ἡ Ζωή, Ἀθήναι 1985, σ. 25.

48. Βλ. *Ψαλμ.* 106, 16. *Ἰωνᾶ* 2, 7.

49. *Κολ.* 1, 18. Πρβλ. *Πράξ.* 26, 23. *Α΄ Κορ.* 15, 20. *Ρωμ.* 8, 29.

50. «Πάντες μὲν γὰρ ὅσοι πρὸ τοῦ Κυρίου ἀνέστησαν ἐκ νεκρῶν, πάλιν παρεδόθησαν τῷ θανάτῳ· οὐ γὰρ ἦν ἐκείνη ἡ ἀληθὴς ἀνάστασις, ἀπαλλαγὴ δὲ πρὸς καιρὸν τοῦ θανάτου. διὸ ἐκείνων μὲν οὐδεὶς πρωτότοκος ἐκ νεκρῶν ἐχρημάτισεν. ὁ δέ γε Κύριος τοῦτο καλεῖται, ὡς τῆς ἀληθοῦς ἀναστάσεως ἀρχὴ τε καὶ αἰτία γενόμε-

Καί λέγεται πρωτότοκος, ὅπως πάλι γράφει ὁ ἀπόστολος Παῦλος, ὡς «πρωτεύων» καί ἐγγυητής καί τῆς δικῆς μας ἀναστάσεως. Λέει στήν Α΄ Πρὸς Κορινθίους: «*Νυνὶ δὲ Χριστὸς ἐγήγερται ἐκ νεκρῶν, ἀπαρχὴ τῶν κεκοιμημένων ἐγένετο*»⁵¹. Γιατί ὁ Χριστὸς ἔγινε ἡ ἀπαρχὴ τῶν κεκοιμημένων; Ἐγινε ἡ ἀπαρχή, τό ξεκίνημα, ὁ πρωτότοκος, γιὰ νά ἀκολουθήσουν οἱ πολλοί.⁵²

Καί τέλος, τό τρίτο ὄνομα τοῦ Χριστοῦ: «ὁ ἄρχων τῶν βασιλέων τῆς γῆς».

Αὐτός ὁ τίτλος-ὄνομα ἀποτελεῖ ἀπήχηση ἐκείνης τῆς περίφημης ὁμολογίας τοῦ Κυρίου ἐνώπιον τοῦ Πιλάτου, ὅτι εἶναι ὄντως Βασιλιάς. Ὁ εὐαγγελιστής Ἰωάννης μᾶς γράφει πῶς ἀπαντᾷ ὁ Κύριος στόν Πιλάτο: «*Ἡ βασιλεία ἡ ἐμὴ οὐκ ἔστιν ἐκ τοῦ κόσμου τούτου. εἶπεν οὖν αὐτῷ ὁ Πιλάτος· οὐκοῦν βασιλεὺς εἶ σύ; ἀπεκρίθη Ἰησοῦς· σὺ λέγεις ὅτι βασιλεὺς εἰμι ἐγώ*»⁵³. Δηλαδή: Ἡ δική μου ἡ Βασιλεία δέν εἶναι ἀπὸ τόν κόσμο αὐτόν. Εἶπε λοιπόν σ' Αὐτόν ὁ Πιλάτος: Ὡστε λοιπόν

νος. καὶ ὥσπερ τι πρωτόλειον γεγονὸς τῆς τῶν ἀνθρώπων ἐγέρσεως, γενηθεὶς οἶον καὶ προελθὼν ὥσπερ ἀπὸ παστάδος τινὸς ἐκ τοῦ θανάτου πρὸς τὴν ζωὴν.» (Οἰκουμένιος, σ. 35)

51. Α΄ Κορ. 15, 20.

52. Βλ. Νικ. Σωτηροπούλου, *Ἑρμηνεῖα δυσκόλων χωρίων τῆς Γραφῆς*, τόμ. Δ΄, ἐκδ. Ὁ Σταυρός, Ἀθήναι 2013, σσ. 205-210.

53. Ἰωάν. 18, 36-38. Περί τῆς Βασιλείας τοῦ Μεσσίου, βλ. Λουκᾶ 1, 33. Δαν. 2, 44. 7, 14· 27. Ἐπίσης ὁ Χριστὸς στήν Καινὴ Διαθήκη ἀποκαλεῖται Κύριος τῶν κυρίων καὶ Βασιλεὺς τῶν βασιλέων (Α΄ Τιμ. 6, 15. Ἀποκ. 17, 14. 19, 16. Πράξ. 10, 36). Στὴν Παλαιὰ Διαθήκη μόνον ὁ Θεὸς ἀπεκαλεῖτο Κύριος τῶν κυρίων καὶ Βασιλεὺς τῶν βασιλέων (Δευτ. 10, 17. Ψαλμ. 135, 3. Δαν. 2, 37· 47. Β΄ Μακ. 13, 4). Αὐτὸ δείχνει ὅτι ὁ Χριστὸς εἶναι ὁ Κύριος, ὁ Γιαχβέ, ὁ Θεὸς τῆς Παλαιᾶς καὶ τῆς Καινῆς Διαθήκης.

εἶσαι βασιλιάς; Καί ὁ Ἰησοῦς ἀποκρίθηκε: *Εἶναι ὅπως τό λές· εἶμαι Βασιλιάς.*

Ὡστε λοιπόν, ἀγαπητοί μου, ὁ Χριστός εἶναι ὁ Βασιλιάς! εἶναι ὁ Ἐξουσιαστής τῆς Ἱστορίας! εἶναι ὁ παγκόσμιος Κριτής! εἶναι ὁ Θριαμβευτής! Κι ἀκριβῶς αὐτό τό τελευταῖο ὄνομά Του, «ὁ ἄρχων τῶν βασιλέων τῆς γῆς», εἶναι ἓνα βασικό θέμα τῆς Ἀποκαλύψεως, πού ἀποτελεῖ καί τήν κεντρική ἰδέα τοῦ βιβλίου.

Θά πεῖ παρακάτω ὁ ἀπόστολος καί εὐαγγελιστής Ἰωάννης: «οὗτοι –οἱ σύμμαχοι τοῦ θηρίου– μετὰ τοῦ ἄρνιου πολεμήσουσι, καί τὸ ἄρνιον νικήσει αὐτούς, ὅτι κύριος κυρίων ἐστὶ καὶ βασιλεὺς βασιλέων, καὶ οἱ μετ’ αὐτοῦ κλητοὶ καὶ ἐκλεκτοὶ καὶ πιστοί»⁵⁴. Πῶς καί γιατί θά τούς νικήσει τό Ἄρνιον; Διότι εἶναι ὁ Κύριος τῶν κυρίων καί ὁ Βασιλεὺς τῶν βασιλέων.

Εἶδαμε ἐδῶ, ἀγαπητοί μου, τούς τρεῖς ἐπιθετικούς προσδιορισμούς-ὀνόματα τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, πού ἀποτελοῦν μεταξύ τους μιά φυσική κλίμακα, κατὰ τὴν ὁποία ὁ Ἰησοῦς εἶναι *Αὐτός πού ἦλθε νά μαρτυρήσει τὴν ἀλήθεια, Αὐτός πού χάριν αὐτῆς πέθανε καὶ ἀναστήθηκε καὶ νίκησε τὸν θάνατο*, ὅχι μόνο γιὰ τὸν ἑαυτό Του, ἀλλὰ καί γιὰ ὅλους τούς ἀνθρώπους, καὶ *Αὐτός πού τελικά ὡς Θεάνθρωπος καθίσταται θριαμβευτῆς Βασιλιάς καὶ Κύριος πάντων τῶν βασιλέων καὶ ἀρχόντων τῆς γῆς.*

Τά τρία αὐτά ὀνόματα τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ διαγράφουν μέ συντομία τὴν ὅλη πορεία τοῦ Θεοῦ Λόγου μέσα στὴν Ἱστορία. Ἔρχεται, δίνει τὴ μαρτυρία, ὑφίσταται μαρτύριο, βγαίνει ἀπὸ τὴν Ἱστορία, ἀφοῦ τὴν παίρ-

54. Ἀποκ. 17, 14.

νει μαζί Του μέ τήν ἀνάστασή Του καί τήν ἀνάληψή Του, καί τή μεταβάλλει σέ Βασιλεία τοῦ Θεοῦ.

Προσέξτε αὐτό πού σᾶς εἶπα: Μπαίνει μέσα στήν Ἱστορία, μαρτυρεῖ γιά τήν ἀλήθεια, πεθαίνει γιά τήν ἀλήθεια, ἀνασταίνεται, ἀναλαμβάνεται, καί μέ τήν τελική Κρίση παίρνει ὁλόκληρη τήν Ἱστορία, ὁλόκληρη τήν Κτίση, καί τήν κάνει Βασιλεία τοῦ Θεοῦ!⁵⁵

Πέστε μου, ποιό βιβλίο πού ποτέ γράφηκε στήν παγκόσμια φιλολογία θά μπορούσε νά σταθεῖ μεγαλειωδέστερο; Ποιό βιβλίο, ἔξω ἀπό τό βιβλίο τῆς Ἀποκαλύψεως; Πελώρια θέματα, τεράστια!

Ἄν, ἀγαπητοί μου, μένουμε σέ θεολογικά σημεῖα καί ἐπιμένουμε σ' αὐτά –θά τό πῶ γιά μιά ἀκόμη φορά, ἄν καί πολλές φορές τό ἔχω τονίσει– εἶναι γιατί πρέπει νά ἀρθοῦμε, πρέπει νά σηκωθοῦμε, πρέπει νά ἀνεβοῦμε ψηλά· μή μένουμε μόνο στό νά λέμε ἀπλῶς θά εἶμαι ἕνας καλός ἄνθρωπος, καί ἔτσι, μέ τόν τρόπο αὐτό, νά ζοῦμε μιά αὐτάρκεια πνευματική, ἡ ὁποία δέν εἶναι τίποτε ἄλλο παρὰ ἕνα ὄριο πνευματικῆς λιμοκτονίας.

Ξέρετε, στά οἰκονομικά ὑπάρχει αὐτό τό *starvation limit*, τό ὄριο λιμοκτονίας. Ἐάν ὑπάρχει τό ὄριο αὐτό στήν πνευματική ζωή μας, εἶναι γιατί ἐμεῖς τό θέτουμε. Καί θέτουμε τό ὄριο αὐτῆς τῆς πνευματικῆς λιμοκτονίας ὅταν θέλουμε νά μένουμε εὐχαριστημένοι μέ μερικά ψίχουλα μιᾶς κάποιας θρησκευτικῆς γνώσεως.

Ὅχι, ἀγαπητοί μου· ὄχι! τά παιδιά τοῦ Θεοῦ πρέπει νά χορταίνουν τό ψωμί τοῦ Θεοῦ! Καί τό ψωμί τοῦ Θεοῦ εἶναι «ὁ ἄρτος ὁ καταβὰς ἐκ τοῦ οὐρανοῦ»⁵⁶, ὁ

55. Βλ. Ψαλμ. 101, 26-28. Ἐβρ. 1, 10-12. Ἀποκ. 21, 5.

56. Ἰωάν. 6, 27· 33· 35· 41· 48· 50-51· 58.

Θεός Λόγος, πού ἔδωσε τόν ἑαυτό Του *πρός βρω̃σιν*,⁵⁷ βρώση αἰσθητή, γιά νά μπορέσουμε, μέσα σ' αὐτήν τή βρώση τοῦ οὐράνιου Ἄρτου, νά δοῦμε τόν Θεό Λόγο.

Γι' αὐτό, ἀγαπητοί μου, μή διαμαρτύρεσθε ὅταν ἐδῶ προσφέρεται λίγη παραπάνω θεολογία. Δέν εἶναι πάρα πολλή· λίγη θεολογία εἶναι... ἢ ὅποια ὅμως εἶναι ὁ Ἄρτος πού τρέφει τά παιδιά τοῦ Θεοῦ.

Λάρισα, 9 Νοεμβρίου 1980

57. Βλ. *Ἰωάν.* 6, 55. *Ματθ.* 26, 26. *Μάρκ.* 14, 22. *Λουκᾶ* 22, 19. *Α΄ Κορ.* 10, 16. 11, 27.